

Česká bioklimatologická společnost z. s.,

Sekretariát: Zemědělská 1, 613 00 Brno

I n f o r m a č n í z p r a v o d a j

pro členy Spolku

č. 49

Praha, prosinec 2019

Sestavil: RNDr. Jaroslav Střeščík, CSc.

Pro vydání této publikace byla využita dotace Akademie věd České republiky

ISSN 1212-3420

Vážené dámy a vážení pánové,

prosinec jako poslední měsíc kalendářního roku přináší nejen vánoční svátky, vítání nového roku, ale také ohlédnutí, co se podařilo naplnit z předsevzetí pro rok 2019. Neumíme dlouhodobě předpovědět, jaký bude průběh počasí v daném roce, ale jeho extrémní projevy zařadily rok 2019 k suchým, s extrémně teplým létem, velmi rozdílným výskytem srážek a velkým vláhovým deficitem. Co je mimořádně důležité, opakované sucho a nebezpečí nedostatku vody vyvolaly daleko větší zájem celé společnosti o problematiku změn klimatu. Pro racionální rozhodování o zásazích v naší krajině s cílem zvýšit množství vody jsou nutné nejen výsledky výzkumu, ale také jejich co nejrychlejší předání co nejširší veřejnosti. Jsem přesvědčen, že právě v této oblasti jsme v roce 2019 k tomu významně přispěli organizováním našich konferencí ve spolupráci s dalšími institucemi.

Než přejdu k připomenutí pořádaných konferencí, chci zdůraznit, že vysoký počet jak výzkumných ústavů, tak univerzit, odborných institucí a obecně prospěšných společností, které s naší Společností spolupracují, je dokladem uznání našich aktivit. Stále platí naše velmi úzká spolupráce se Slovenskou bioklimatologickou společností, významná je spolupráce s Asociací pro vodu v krajině, kde nás spojuje téma vody v naší krajině. Co jsme stihli v roce 2019. Jak jsem již vzpomněl, extrémní projevy počasí opět vyvolaly sucho. Tematicky tak byla velmi aktuální problematika vody. K předání poznatků v této oblasti přispěla konference „Hospodaření s vodou v krajině“, již tradičně pořádaná v Třeboni. Tak jako sborník příspěvků z předcházejícího roku, byl i letošní předmětem vysokého zájmu. Dokladem je i „návštěvnost“ naší webové stránky. Se spoluorganizátory jsme se shodli pořádat tuto

konferenci každoročně a neměnit místo, tedy v Třeboni. Zůstaneme také u stejného názvu.

Na extrémní počasí, které se stávají bezpečnostním rizikem, jsme reagovali uspořádáním konference „Extrémní počasí, jejich dopady a bezpečnostní rizika“ ve dnech 8.–10. 10. 2019 ve velmi atraktivním prostředí broumovského kláštera. Ve spolupráci s Ústavem šlechtění a množení zahradnických rostlin, jsme se podíleli na konferenci „Rostliny v suchých oblastech a klimatická změna“, která proběhla 23. a 24. října 2019 v Lednici.

Jak je již tradicí, uskutečnila se již třicátá čtvrtá konference „Aktuální otázky bioklimatologie zvířat“. Rád zdůrazňuji zásluhy doc. Pavla Nováka a jeho týmu na pořádání těchto konferencí, když ta letošní měla mimořádně vysokou účast. Právě tato konference je dokladem zájmu odborné veřejnosti o nejnovější poznatky. Dokladem vysokého hodnocení přínosů této konference je finanční podpora odboru výzkumu Ministerstva zemědělství.

Vážené dámy a vážení pánové, díky Vaší aktivitě jsme přispěli k rozšíření nejnovějších poznatků výzkumu. Věřím, že v těchto aktivitách budeme společně pokračovat v roce 2020.

Přeji Vám v roce 2020 všechno nejlepší, osobní pohodu, pevné zdraví a těším se na další společné aktivity v rámci naší Společnosti.

Jaroslav Rožnovský

Činnost ČBkS, z. s., v roce 2020

Činnost ČBkS, z. s., bude i v roce 2020 částečně financována státem prostřednictvím Rady vědeckých společností, složky Akademie věd, formou dotace jednotlivých projektů. Těžištěm činnosti Společnosti budou tedy následující projekty:

Projekt **I/20** – Vydání Zpravodaje č. 50 pro členy ČBkS, z.s., odborného informativně-organizačního obsahu v hraničním vědním oboru bioklimatologie všech tří skupin – člověka, rostlin a zvířat – v nákladu 50 výtisků o rozsahu cca 20 stran. Zpracovatelem projektu je RNDr. Jaroslav Střeščík, CSc.

Projekt **II/20** – Spolupořádání pravidelné, v pořadí již 41. konference „Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí“. Konference se bude konat pravděpodobně stejně jako v loňském roce v hotelu Rozkoš v České Skalici (není dosud potvrzeno), v druhé polovině května 2020. Zpracovatelkou a realizátorkou projektu je RNDr. Eva Marková, CSc. Informace a přihlášky: mullerova@obsupice.cz. Podrobnější informace jsou na [www stránkách](http://www.obsupice.cz) <http://www.obsupice.cz> → seminář, kde bude i elektronický formulář přihlášky. Přihlášku i s abstraktem bude nutno poslat do 31. 1. 2020.

Projekt **III/20** – Pořádání konference „Tepelný ostrov města“. Konference se bude konat v září nebo v říjnu 2020, přesné datum a místo není dosud určeno. Zpracovatelem a realizátorem projektu je RNDr. Ing. Jaroslav Rožnovský, CSc., e-mail: roznovsky@chmi.cz, telefon 724 185 617. Na této adrese budou k dispozici informace a přihlášky. Budou též na webových

stránkách Společnosti, <http://www.cbks.cz> . Přihlášeným účastníkům bude zaslán podrobný program.

Projekt **IV/20** – Vydání publikace „Aktuální otázky bioklimatologie zvířat 2020“. V této publikaci budou uveřejněny příspěvky účastníků stejnojmenného semináře, který se bude konat v Brně v listopadu 2020 v budově Mendelovy univerzity v Brně, Zemědělská 1. Zpracovatelem a realizátorem projektu je Doc. MVDr. Pavel Novák, CSc. Informace a přihlášky na seminář: Doc. MVDr. Pavel Novák, CSc., e-mail: novak.pavel@email.cz, tel. 603 783 765, nebo RNDr. Ing. Jaroslav Rožnovský, CSc., e-mail: roznovsky@chmi.cz , telefon 724 185 617.

Podle novelizovaných směrnic pro dotace se pořádání konference nebo semináře a vydání sborníku považuje pro účely poskytování dotací za dvě samostatné akce. ČBkS z. s., se samozřejmě bude podílet také na publikování přednesených referátů na konferencích v rámci projektů II a III a na pořádání semináře, z něhož budou příspěvky publikovány v rámci projektu IV.

V roce 2020 se počítá ještě s další, již třetí konferencí „Hospodaření s vodou v krajině“. Konference se bude konat ve druhé polovině dubna, opět v Třeboni v kulturním domě Roháč, bez dotace od AV ČR. Bližší informace budou na webových stránkách Společnosti nebo u realizátora projektů, jímž je RNDr. Ing. Jaroslav Rožnovský, CSc., e-mail: roznovsky@chmi.cz , telefon 724 185 617.

K zamyšlení

Již několik let se naše Společnost podílí na monitoringu mezo- a mikroklimatu městského prostředí v Hradci Králové, spolupracujeme s Ústavem šlechtění a množení rostlin na Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity na hodnocení významu zeleně pro městské prostředí Brna. Je nespornou skutečností, že probíhá rozšiřování plochy měst, roste počet jejich obyvatel, apod. Je otázkou zda toto probíhá v souladu s vědeckými poznatky, zda jde o koncepčně pojatý rozvoj měst, jak jsou řešeny vznikající problémy se zhoršujícím se stavem životního prostředí apod.

Víme, že základní změnou městského prostředí oproti původní přírodní krajině je přeměna jeho povrchu z přírodních ploch se zelení na umělý, tvořený různými materiály s odlišnou radiační bilancí. Dochází také k významnému ovlivnění oběhu vody. Srážkové vody jsou až na výjimky odváděny do kanalizace, ale díky nepropustným povrchům nevsakuje voda do podloží, ale odtéká po povrchu. Ve většině měst se nerozšiřuje, ale naopak se snižuje ploch se zelení. Tímto dochází ke zvyšování teploty vzduchu až na hodnoty, které při extrémních hodnotách ohrožují zdraví člověka.

Emise z hospodářských činností a hlavně stále rostoucí dopravy snižují kvalitu ovzduší měst. Dopravní sítě a různé rozvody v mnoha místech při současných postupech omezují, případně nedovolují alespoň dílčí výsadbu zeleně, která zlepšuje umělé prostředí města.

Městské prostředí jako celek, ale hlavně ve svých centrálních částech má odlišné mikroklima, typické zvýšenými hodnotami

maximálních teplot vzduchu, sníženou vlhkostí vzduchu, zvýšenou prašností apod. Přitom až na výjimky nejsou parametry mikroklimatu měřeny. Je nutné: Pro zdravá města bychom měli využít poznatky z výzkumu a potlačit stav, kdy rozhodující je pouze finanční efekt. V souvislosti se změnou klimatu je potřebné co nejvíc o rizicích městského informovat.

Proč to vše píšete? Zvažme, zda by si naše Společnost neměla problematiku městského prostředí přidat k tématům konferenčních aktivit. Děkuji za jakékoliv podněty a názory.

Jaroslav Rožnovský

Konference Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí

Ve dnech 21. – 23. května 2019 se uskutečnila jubilejní 40. interdisciplinární konference „Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí“. Konference se opět konala v hotelu Rozkoš v České Skalici, na břehu stejnojmenné přehradní nádrže, na atraktivním místě, které se osvědčilo v předcházejícím roce. Návrat místa konání zpět do Úpice není v současné době reálný.

Konferenci pořádala Hvězdárna v Úpici ve spolupráci s Komisí pro otázky životního prostředí AV ČR, Českou astronomickou společností,

Českou bioklimatologickou společností, Českou lékařskou společností J. E. Purkyně – Spolkem lékařů v Trutnově, Jednotou českých matematiků a fyziků a Sdružením pro podporu astronomických pozorování. Hlavním garantem akce byla Hvězdárna v Úpici.

Konference se zúčastnilo cca 27 odborníků z různých zainteresovaných oborů i zájemců o probíranou tematiku. Zaznělo na ní 21 referátů z oblasti astronomie, přístrojové techniky, meteorologie, ekologie a lékařství.

První den jednání byl již tradičně věnován novinkám a zajímavostem v astronomické pozorovací technice, s nimiž seznámili přítomné stejně jako v předchozích letech pracovníci Ústavu fyziky plazmatu AV ČR, v. i. – Toptec Turnov (Z. Melich, Z. Rail). Za nimi následovala tematika „člověčí“, tentokrát věnovaná činnosti v extrémních podmínkách (J. Novák). Dva příspěvky pak byly věnovány vzpomínkám na dlouholetého spolupracovníka Dr. Ivana Šolce a na zakladatele úpické hvězdárny Vladimíra Mlejníka. Hvězdárna byla založena v r. 1959.

V tomto roce jen dva příspěvky byly věnovány klimatu – klimatické změně (R. Huth) a výskytu extrémních teplot (J. Střešík). Více příspěvků naopak pojednávalo o Slunci, mj. protuberance (M. Zapior), sluneční zatmění (R. Mrllák), vliv sluneční aktivity na ionosféru (J. Laštovička) a na záchranu trosečníků ze vzducholodi Italis (F. Janda). V dalším pak tradiční cestovatelsko geologické téma s mnoha obrázky, letos o neolitických kamenících na Bílém Kameni u Sázavy nad Sázavou (B. Šreinová). Nechyběly ani příspěvky na téma ekologie – světelné znečištění (P. Suchan),

závislost na informačních technologiích (P. Kachlík) a význam zeleně ve městech (J. Svoboda).

Zajímavá byla i večerní přednáška D. Bílka „Krásami Krkonoš“ pojednávající o problematice ochrany životního prostředí v národním parku.

Ve volném odpoledni pak měli účastníci možnost využít volný čas podle vlastního uvážení, nejvíce k návštěvě místních památek na pobyt Boženy Němcové.

Odbornou úroveň konference lze i přes nižší počet účastníků hodnotit jako velmi vysokou, po každém referátu následovala vysoce kvalifikovaná diskuse.

Z konference bude vydán sborník.

Jaroslav Štrešník

Odešel Ing. Vladimír Krečmer, CSc.

Na počátku září 2019 nás opustil nestor české bioklimatologie, zakládající člen České bioklimatologické společnosti, její dlouholetý funkcionář, mnoholetý předseda a později čestný člen Ing. V. Krečmer, CSc.

Původ a prožité mládí v Beskydech s atmosférou nezapomenutelných Úlehlových myšlenek v útlé knížce "Napojme prameny" zřejmě předurčila jeho celoživotní zájem o problematiku vazeb lesů a přírodního prostředí. Oblíbené přírodní vědy vystudoval na Vysoké škole zemědělského a lesního inženýrství ČVUT v Praze, kde byl s vyznamenáním promován v září 1951. Od podzimu 1951 začal pracovat ve VÚLH ve Strnadlech jako vědecký aspirant v oboru agrobiologie se specializací na užitou meteorologii a hydrologii.

V experimentální vědecké práci se V. Krečmer soustředil na řešení aktuálních lesopěstebních témat s praktickými realizačními výstupy, jež lze využívat v obdobných přírodních poměrech. Spolupracoval přitom s Ing. Vladimírem Peřinou, vedoucím útvaru pěstování lesa na Výzkumné stanici v Opočně. Evropský koncepční záměr přeměny monokultur na lesy smíšené naplňovali pěstitelé lesa, V. Peřina a V. Krečmer studiem přeměny borových monokultur s užitím kotlíků a pruhových sečí na Pokusné ploše Bědovice v letech 1954-1963. Za prvních pět let výzkumů vypracoval V. Krečmer kandidátskou disertaci „Mikroklimatický a vodní režim borových kotlíků“, kterou obhájil v roce 1959. Vznikla tehdy nejpodrobnější studie bioklimatu obnovných sečí, jejíž řada sdělení byla publikována také v zahraničí.

Podstatnou část jeho výzkumné činnosti v lesnickém výzkumném ústavu ve Strnadlech, kde v roce 1956 založil a do roku 1980 vedl laboratoř lesnické bioklimatologie, byl systematický výzkum mikroklimatu a vodního režimu obnovních sečí v borových porostech na boleveckém stacionáru, který v dalším období pokračoval ve výzkumu klimatu a hydrologických poměrů v ekosystému horských smrčín v Orlických horách (ve stacionáru na Šerlichu poblíž Masarykovy chaty).

V období boomu ekosystémového výzkumu v rámci Mezinárodního biologického programu na konci šedesátých a v sedmdesátých letech se zapojil do příprav projektu a později se stal koordinátorem komplexního výzkumu lesního ekosystému zalesněného povodí Pekelského potoka stacionáru IBP Želivka nedaleko Ledče nad Sázavou, na pravostranném přítoku Želivky v areálu stejnojmenné přehrady, zásobující Prahu pitnou vodou. Komplexnější týmový vědecký projekt se měl realizovat v ochranném pásmu velké vodárenské nádrže Želivka. Na Pokusné ploše Želivka byl v roce 1972 spuštěn na léta připravený projekt s již provedeným vybavením a instrumentací. Projekt se však začal po roce 1976 nečekaně hroutit. Dlouhodobý projekt, dozorovaný MLVH i MVTR ČSR byl proti jejich vůli zameten pod koberec přes politické páky bez jakékoli „závěrečné zprávy“.

Mimo tuto práci v oboru samotného lesnictví jsou velmi významné jeho zásluhy o odborný rozvoj bioklimatologie, hlavně lesnické bioklimatologie, kde jeho mnohé práce byly nejen zcela novým přínosem pro poznání mikroklimatu lesa, ale staly se základní literaturou našeho oboru. Navždy v paměti nejen odborné veřejnosti zůstane jako redaktor Bioklimatologického slovníku terminologického a explikativního. Podíváme-li

se do tehdejších recenzí na tento slovník, dočteme se o obdivu, který za svou redakční práci sklízel. V podstatě jeho zásluhou tento slovník vyšel.

Zájem a aktivní vědecká činnost v oboru lesnické bioklimatologie přivedl Ing. Krečmera na ustavující schůzi Československé bioklimatologické společnosti 8. září 1965, kde byl zvolen 2. místopředsdou. Doba „normalizace“ však neumožnila volbu Ing. Krečmera na pozici místopředsedy v dalším období, takže až do převratu 1989 pracoval – už v České BkS – jako vědecký sekretář či vedoucí sekce Bioklimatologie rostlin. Po převratu byl volen za jejího předsedu v letech 1992-1998. Když byl v roce 1997 zvolen také předsdou Národního lesnického komitétu, jehož byl mj. také zakladatelem v r. 1993, rezignoval na další práci v ČBkS. A právě v této funkci využíval své znalosti ze širokého spektra oboru a své diplomatické schopnosti v jednání na nejvyšších úrovních ve prospěch šíření zásad trvale udržitelného obhospodařování lesů a jejich optimálního využívání jako nejcennějšího obnovitelného přírodního zdroje pro současné i budoucí generace. Vyoral hlubokou brázdou v naší bioklimatologii a stal se jejím čestným členem. Třeba vzpomenout, že „Bioklimatologii“ přednášel od roku 1963 řadu let i na Přírodovědecké fakultě UK v Praze, s přerušením pro zákaz v době „normalizace“. Jako člen Katedry bioklimatologie přednášel některé kapitoly pro lesníky na VŠZ v Brně.

Ing. V. Krečmer byl poslední ze zakládajících členů Československé bioklimatologické společnosti, kteří v roce 1965 tuto společnost založili. Dnes už nežijí ani další členové (případně nejsou členy ČBkS), kteří do Společnosti vstoupili v témže roce nebo v roce následujícím. S ing. Krečmerem tedy odchází velký kus historie Společnosti, která tak ztrácí přímý kontakt na své

začátku. Patří mu mnoho díky za vše, co odvedl pro naši Společnost, ale nejen pro ni. Čest jeho památce!

Jaroslav Střeštík podle starších pramenů, aktualizováno

Vzpomínka na MUDr. Vladimíra Doležala, CSc.

Dne 11. 9. 2019 zemřel ve věku 92 let bývalý člen a funkcionář naší Společnosti MUDr. Vladimír Doležal, CSc. Vlivem různých reorganizací se stalo, že jen nejstarší generace našich členů si na něj pamatuje. Proto stojí za to tuto významnou osobnost si připomenout.

MUDr. V. Doležal se narodil v Košicích, gymnázium absolvoval v Praze, tam také promoval v roce 1954 na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy. Při výkonu základní vojenské služby absolvoval školu pro důstojníky zdravotnictví v Hradci Králové, poté přešel do Ústavu leteckého zdravotnictví, kde zůstal dále jako civilní zaměstnanec. Zde ho přednosta tohoto ústavu, prof. MUDr. D. Čepěk, navedl na studium dlouhodobé inhalace kyslíku na lidský organismus. Tato problematika byla i předmětem disertační práce, kterou obhájil v roce 1963. V dalších letech se zaměřil na problematiku vlivu hyperbarického kyslíku na lidský organismus, mj. též v souvislosti s vybudováním hyperbarické komory v ÚILZ v roce 1965. Jako první upozornil na mimořádný léčebný efekt hyperbarické léčby u otrav oxidem uhelnatým.

Významná je zásluha MUDr. V. Doležala o založení Odborné pracovní skupiny „Tlakové komory“ (OPS-TK) v rámci Čs. bioklimatologické společnosti při ČSAV Praha v roce 1974, jejímž se stal vedoucím. Tato pracovní skupina poprvé sdružila zájemce z řad lékařů, inženýrů, techniků a profesionální potápěče. V průběhu let uspořádala řadu seminářů, přičemž přednesené příspěvky byly publikovány ve sbornících. Pod Doležalovým vedením připravil autorský kolektiv monografii „Hyperbarická medicína“.

V roce 1991 byla OPS TK převedena z rámce ČSBkS do Čs. společnosti patologické a klinické fyziologie České lékařské společnosti J. E. Purkyně. V roce 1995 podařilo ustavit novou a poprvé samostatnou organizaci – Asociaci pracovníků v hyperbarické medicíně (APHM ČR). Jejimi zakladateli byli MUDr. V. Doležal, CSc. spolu s dalšími tehdejšími členy ČBkS – Doc. MUDr. R. Barcalem, CSc. (+ 2017), a Doc. MUDr. M. Emmerovou, CSc. Koncem roku 2004 byla ukončena činnost občanského sdružení Asociace pracovníků v hyperbarické medicíně a byla založena samostatná odborná společnost s názvem Česká společnost hyperbarické medicíny. V roce 2007 byla do této společnosti připojena problematika leteckého zdravotnictví a společnost změnila název na Českou společnost hyperbarické a letecké medicíny ČLS JEP a v této podobě pracuje dodnes.

Aktivita v oboru hyperbarické medicíny se započala na půdě Československé bioklimatologické společnosti právě zásluhou Dr. Doležala. MUDr. Vladimír Doležal, CSc., se tak zapsal nesmazatelně do historie České bioklimatologické společnosti. Věnujme mu proto tichou vzpomínku.

Jaroslav Střeštík, aktualizováno podle starších pramenů

Jubilanti v roce 2019

Přejeme všem našim jubilantům hodně zdraví a spokojenosti

= 70 let =

Najbrt Jiří MUDr.	23. 1. 1949
Rožnovský RNDr. Ing. CSc.	1. 3. 1949
Vyskot Ilja Prof. Ing. CSc.	27. 7. 1949
Marková Eva RNDr. CSc.	22. 12. 1949

= 87 let =

Sitar Jan Doc. MUDr. CSc.	14. 9. 1932
---------------------------	-------------

= 92 let =

Valníček Boris RNDr. DrSc.	11. 4. 1927
----------------------------	-------------

